

SOTERIA

Af Benny Lihme

Den amerikanske psykiater Loren Mosher (1933-2004) mindet med et symposium i Hamburg. Hans principper for en human og så vidt mulig medicinfri behandling af skizofrene uden for det psykiatriske hospital lever videre ikke mindst i Tyskland, mens Mosher hjemme i USA forblev den psykiatriske lægefamilies sorte får. Man omdøber ikke ustraffet American Psychiatric Association (APA) til American Psychopharmaceutical Association.

Loren Mosher fotograferet i Århus, 2001

Hamburg nov. 2004.

I 70'ernes begyndelse underviste jeg i en årrække nye psykologistuderende på Københavns Universitet i, hvad man bredt kunne kalde (døgn)institutionernes socialpsykologi (fængsler, børne- og ungdomshjem, psykiatriske hospitaler m.v.).

For de psykiatriske hospitalers vedkommende lå det ikke kun i tiden, men også i den sociologiske forsknings kritik, at "gøgereder" ikke kun var uegnede rehabiliteringssteder for de sindslidende. De var decideret kontraproduktive, hvad begreber som institutionsneuroser og sågar institutionspsykosser vidner om.

Det mest radikale alternativ til hospitalisering repræsenteredes af "anti-psykiatrien", som groft sagt plæderede for, at galskaben skulle rummes i samfundet uden ugyldiggørende sygdomsstempling og efterfølgende udgrænsning af de gale (tidsånd: galskab var måske ikke så tosset endda, måske ligefrem kreativ, den såkaldte normalitet var en stærkt opreklameret form for fremmedgørelse fra egne følelser i en stivnet kærnefamilie, nogle tog LSD-trips for kunstigt at kunne deltage i de skizofrenes "oplevelsespolitik" osv.).

Perioden var præget af romantiserende forestillinger om ikke mindst det grænseoverskridende i de skizofrenes oplevelsesverdener. På bundlinjen stod imidlertid, at der fandtes mennesker som var så psykotiske og angste, at ingen i længden orkede

at være sammen med dem. Og at de havde behov for nogle særlige steder at være som ikke var den psykiatriske hospitalsafdeling.

Den sydafrikansk-engelske psykiater David Cooper (1931-1986) eksperimenterede indenfor hospitalssystemet med en form for terapeutisk samfund (kendt som "Villa 21"), mens hans skotske kollega R.D. Laing (1927-1989) fik realiseret nogle psykoanalytiske og interpersonelle fænomenologiske forestillinger han længe havde haft om "asylums" i dette ords oprindelige betydning, dvs. et tilflugts- og fristed, hvor normalsamfundets sociale grammatik blev sat i parentes.

Behandlingskollektivet Kingsley Hall, i en stor skummel kasse i det østlige London, kom til at udgøre den praktiske del af Laing's humanistiske alternative psykiatri. Ikke at forveksle med "anti-psykiatri", som for Laing var en betegnelse forbeholdt den fysiske traditionelle psykiatri med dens tvangsbehandling, stærke medicinering osv. En del knopskydninger voksede ud fra Kingsley Hall i form af små intime "households" indenfor den psykoterapeutiske træningsorganisation Philadelphia Association's rammer. Huse hvor også mennesker på social bistand kunne bo mod en vis husleje, som også dækkede en husterapeut fra Philadelphia Association (som ikke boede i kollektivet).

Sygeplejersken og kunstneren Mary Barnes blev Kingsley Hall's verdensberømte case studie. Hun var så begejstret for behandlingen på Kingsley Hall, at hun selv efterfølgende startede det terapeutiske bofællesskab Shealin Trust ("læ for fårehyrde og får") i Glasgow.

Kingsley Hall blev også et sted for nogle få amerikanske systemkritiske psykiatere, blandt dem Loren Mosher. På et mindesymposium afholdt på det store universitetshospital i Hamburg efter Moshers død af leverkræft i Berlin denne sommer – en slags dagsaktuel opposition mod "den biologiske reduktionisme" ironisk annonceret som et sponsorfrit symposium – var det den stadigvæk i London bosiddende amerikaner Leon Redler, der trak Moshers livsbaner tilbage til midten af 60'erne i London.

Mosher havde fået bevilget et års studieophold på the Tavistock Clinic, men var også i terapeutisk træning hos Anna Freud, ligesom han brugte en del tid på at komme i Kingsley Hall. For Redler at se var perioden meget

præget af en Kirkegaard'sk "just listening". At være sammen med patienterne "doing nothing" udover at hjælpe dem med at undersøge deres liv ("kontekstualisering i livsverdenen").

Redler så med noget ubehag tilbage på Kingsley Hall-perioden med dens ansvarsløse mangel på struktur, Laing's egen periodiske personlige inkompetence, de mange besøgende som indimellem omdannede Kingsley Hall til en moderne version af borgerskabets udflugter til det gamle Bedlam Hospital osv. Nogle kritikpunkter som også Loren Mosher har fremført (se interview med ham i Social Kritik nr. 71 2000) og som kom til at udgøre nogle afgørende fixpunkter, som skulle undgås i hans egen Soteria-model og videreføring af tanken om medicinfri behandling af førstegangs diagnosticerede skizofrene udenfor det psykiatriske hospital.

I 70'ernes begyndelse grundlagde Mosher så det hjem-lignende behandlingsprogram Soteria (græsk for udfrielse/befrielse). Et almindeligt velegnet hus i et normalt boligområde dannede rammerne om en form for "udvidet familie" med højst fem-seks brugere og et minimum af hierarki i organisationen. Personalet skulle være indstillet på at arbejde 24 timer af gangen i kvinde-mand par, relationerne til beboerne skulle være positive og samarbejdende osv. Så vidt muligt startede et Soteria-ophold medicinfrat. Viste forløbet sig efter 14 dage at være negativt, kunne medicinering komme på tale i mådelige doser.

Det californiske Soteria-projekt eksisterede indtil 1983, hvor det måtte lukke på grund af manglende fondsmidler kombineret med nogle negative konsekvenser af det særlige amerikanske forsikringssystem, som betød, at blot ét eksempel med et mislykket forløb med en ikke-medicineret patient kunne afstedkomme en ruinerende retssag for Mosher (ironisk nok deltog han selv mod slutningen af sin lægelige karriere som ekspertvidne i retssager som patienter og deres pårørende havde anlagt mod psykiateres sygdomsfremkaldende medicinske behandling).

Idag er Soteria-tanken først og fremmest levende i Tyskland, men også et Soteria-hus i Lausanne er velfungerende og forskningsmæssigt kendt fra den schweiziske professor Luc Ciompi's undersøgelser (se *World Psychiatry* 3:140-146. 2004 og Ciompi et al.: Wie wirkt Soteria? Eine atypische Psychosen-

behandlung kritisch durchleuchtet. Vorlag Hans Huber). I Skandinavien har Soteria haft svært ved at få fodfæste, selv om spørgsmålet om muligheden for at etablere forsøg med medicinfri afdelinger ved et par lejligheder har bragt Soteria-modellen frem som fodnote til diskussionen her i landet. I Stockholm har der været et Soteria-hus – på Hamburg symposiet var det dog Johan Cullberg's såkaldte "faldskærmsprojekt" der blev betragtet som nærmeste nordiske medlem af Soteria-familien.

En sådan findes altså og ser ud til at ville fortsætte med at være der uagtet Moshers død. På symposiet opstod der dog en ubehagelig kontrovers, hvor nogle af den gamle families mere hellige repræsentanter kastede sig over professor i socialpsykiatri og psykoterapi Wielant Machleidt fra Hannover, der havde formastet sig til at overføre Soteria-principper til den institutionaliserede socialpsykiatri (den rene Soteria-idé skyr den institutionaliserede psykiatri som barnet skyr ilden).

Selv havde jeg en vis sympati for Hannover-professorens oplæg. Engang tilbage i 90'ernes begyndelse var jeg således ved en tilfældighed faldet over en fortrinlig bog, som Mosher havde udgivet sammen med den italienske psykiater Lorenzo Burti. Moshers interesse for udviklingen i Europa var blusset op i de tidlige 80'ere med baggrund i Franco Basaglia's arbejde og reformerne indenfor italiensk psykiatri, som bogstavelig talt gjorde en ende på hospitalspsykiatrien i støvlelandet. Mosher var på studieophold i Italien og kollega Burti kom på studieophold hos Mosher i USA. Deres fælles langsigtede program for en psykiatri udenfor det psykiatriske hospital, bogen "Community Mental Health" (1. udgave i 1989), er blevet oversat til fem sprog herunder på mit initiativ også dansk ("Samfundspsykiatri", 1996/Hans Reitzels Forlag).

Den danske udgave blev samtidig starten på mit og Moshers bekendtskab. Sammen med Reitzels Forlag inviterede jeg ham til København, hvor han i november måned 1996 gav en workshop for en yderst begrænset skare af professionelle. Min tanke med invitationen var ikke at så nogle frø til et dansk Soteria, men mere at udbrede den inspiration, der lå i den kombinerede amerikansk-italienske opsamling af ideer og praksiserfaringer (inkl.

Soteria), som var velegnede til at give ikke mindst socialpædagoger og socialrådgivere et fagligt løft indenfor den danske socialpsykiatri.

Jeg genbesøgte i øvrigt Mosher i San Diego i 1998, hvor han var blevet klinisk direktør for County of San Diego's mental health services. I forbindelse med et oplæg jeg holdt for medarbejdere i San Diego's lokalpsykiatri, lyttede Mosher, der var uden formelle socialpædagogiske referencer, interesseret til nogle voksenpædagogiske diskussioner jeg havde med nogle af hans mexicanske medarbejdere i lokalpsykiatrien, som delte min faglige glæde over Paulo Freire's bøger.

Tilbage til Hamburg. På trods af nogles forsøg på at fastholde Soteria som en solitær model, kom symposiet heldigvis bredere omkring. Lorenzo Burti redegjorde f. ex. for sit distriktspsykiatriske arbejde i det sydlige Verona, som på stort set alle punkter levede op til og bekræftede hans og Moshers tidligere fremstillinger af de ikke-specifikke faktors rehabiliterende virkning. I "Samfundspsykiatri" skrev de således, at de var overbeviste om, at der i de psykosociale behandlingsformer findes en række fælles ikke-specifikke aspekter som er de specifikke behandlingsformer overlegne. Ikke mindst i forbindelse med det af kooperativer drevne "Verona Self-Help Partnership"-program så Burti hvor virkningsfulde de relationelle principper var ("healing context, confiding relationship with helper, plausible causal explanation etc").

Andre af symposieindlederne understøttede Burti's erfaringer fra Verona omkring betydningen af de såkaldte ikke-specifikke faktors betydning. Ikke kun Alma Menn fra San Francisco, den centrale praktiske person i det oprindelige Soteria. Også professor John Strauss fra Yale bidrog med nogle af de indsigter han igennem en årrække har stimuleret recovery-forskningen med (der er et stort slægtskab mellem f. ex. Alain Topor's recovery-forskning og forskningsresultaterne fra Soteria-husene). Dick Warner fra University of Colorado supplerede med hans forskning i "negligerede forskningsresultater" og Manchester-psykologen, professor Richard Bentall, kom med helt nye forskningsresultater som på afgørende empirisk vis satte spørgsmålstegn ved kronicitetsparadigmet indenfor skizofreni-behandlingen.